

Vår ref. (saksnr.):
20/1344 - 3

Byrådets sak nr.:
04/20

Vedtaksdato:
18.03.2020

Høring - Etikkinformasjonsutvalgets rapport - Åpenhet om leverandørkjeder

Bakgrunn for saken

Barne- og familiedepartementet har sendt på høring til Oslo kommune Etikkinformasjonsutvalgets rapport om åpenhet om leverandørkjeder, med forslag til lov om virksomheters åpenhet om leverandørkjeder, kunnskapsplikt og aktsomhetsvurderinger. Høringsfristen er 23. mars 2020.

Rapporten har to deler. Del 1 omhandler utvalgets innstilling med lovutkast. I del 2 finnes en omfattende kartlegging av markedsutvikling, utfordringer i leverandørkjeder, internasjonale norminitiativ og krav, og relevant utenlandsk og norsk rett.

Selv om flere virksomheter i dag arbeider med samfunnsansvar og etisk handel, viser erfaring at frivillighet ikke er nok for å løfte ansvarligheten i næringslivet til det påkrevde nivået. Etikkinformasjonsutvalget foreslår på denne bakgrunn å innføre en lov om åpenhet om virksomheters forhold til grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid i egen virksomhet og i leverandørkjeden. Det foreslås blant annet at:

- Alle virksomheter pålegges en kunnskaps- og informasjonsplikt slik at forbrukere, organisasjoner og andre kan spørre en virksomhet om menneskerettighets- og arbeidsforhold i leverandørkjeden.
- Større virksomheter pålegges å offentliggjøre aktsomhetsvurderinger. En aktsomhetsvurdering innebærer at virksomheten kartlegger egen leverandørkjede for mulig negativ påvirkning på grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid og redegjør for hvordan dette håndteres.
- Virksomheter som omsetter forbrukervarer pålegges å offentliggjøre informasjon om varens produksjonssted, dvs. fabrikken eller anlegget der størstedelen av sluttproduktet er satt sammen (dissens fra to medlemmer, som ikke støtter denne bestemmelsen).
- Forbrukertilsynet vurderes som håndhevingsmyndighet, og at tilsynet skal kunne fastsette dagbøter til virksomheter som bryter med informasjonspliktene.

Åpenhet og offentlighet har lange tradisjoner i statsapparatet og forvaltningen i Norge. Nasjonale regler har med tiden blitt utviklet i internasjonalt samspill, både som følge av arbeiderbevegelsens innsats og internasjonalt forpliktende samarbeid i blant annet FN og

Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO). Etikkinformasjonsutvalget viser i sin utredning til FNs verdenserklæring om menneskerettigheter (1948), FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (1966) og FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (1966). Det er også vist til ILOs åtte kjernekonvensjoner. Til sammen omtales disse internasjonale standardene som grunnleggende menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter.

Menneskerettighetskonvensjonene forplikter stater, men innholdet i konvensjonene utgjør også en minimumsstandard av grunnleggende menneskerettigheter som næringslivet forventes å respektere. Konvensjonene er blant de mest sentrale folkerettslige forpliktelser som danner grunnlaget for FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP) og menneskerettighetskapittelet i OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper. Kravet til respekt for menneskerettigheter i UNGP og OECDs retningslinjer gjelder både egen virksomhet og hos forretningsforbindelser i leverandørkjeden.

Norge har sluttet seg til ovennevnte rammeverk, og regjeringen forventer i dag at alle norske selskaper kjenner til og følger UNGP og OECDs veiledning for ansvarlig næringsliv. Dette gjelder uavhengig av om de er privat eller offentlig eid, og uavhengig av om de har sin virksomhet kun i Norge eller i flere land.

Formålet med forslaget til ny lov om virksomheters åpenhet i leverandørkjeder, kunnskapsplikt og aktsomhetsvurderinger oppgis å være dobbelt: For det første skal det gi forbrukere, fagforeninger, organisasjoner og andre rett til informasjon om virksomheters påvirkning på grunnleggende menneskerettigheter og arbeidsforhold. Dette skal gi mulighet til å treffe informerte valg og til å stille spørsmål om ansvarlighet i næringslivet. For det andre er formålet med kravene til kunnskap og informasjon å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid i virksomheter og leverandørkjeder. Dette vil kunne bidra til å bedre arbeidsforholdene for mennesker som er tilknyttet globale leverandørkjeder.

Lovforslaget er ment å omfatte alle virksomheter uansett størrelse, da det ikke nødvendigvis er sammenheng mellom størrelsen på selskapet og risikoen for negativ påvirkning på menneskerettigheter og arbeidsforhold. Mindre og større virksomheter har imidlertid ulikt utgangspunkt, ulik kompetanse og ulike muligheter til å foreta risikovurderinger og påvirke forholdene i leverandørkjeden. Av hensyn til situasjonen for små og mindre virksomheter har Etikkinformasjonsutvalget funnet det hensiktsmessig å skille mindre og større virksomheter i lovutkastet ved å oppstille differensierte forpliktelser avhengig av virksomhetenes størrelse. Skillet mellom små og store selskaper følger regnskapslovens bestemmelser, hvor selskaper med mindre enn 50 årsverk, salgsinntekster under 70 mill. kroner og balansesum under 35 mill. kroner kan regnes som små selskaper.

Høringsinstansene inviteres til å gi sine vurderinger av forslagene i utvalgets rapport. Departementet ber særskilt om høringsinstansenes syn på kunnskaps- og informasjonspliktene, aktsomhetsvurderingsplikten, og sanksjonsreglene som utvalget foreslår, samt utvalgets konsekvensvurdering av lovforslaget. Departementet ber også særskilt om høringsinstansenes syn på lovens virkeområde og om enkelte sektorer bør

unntas de ulike pliktene i et eventuelt lovforslag, herunder utvalgets forslag om å pålegge virksomheter å offentliggjøre informasjon om varens produksjonssted.

Byrådens vurdering

Byråden for finans mener at det er hensiktsmessig å innføre en lovpålagt etikk-informasjonsplikt for virksomheter som leverer varer og tjenester i Norge. Selv om lovens formål i hovedsak skal sikre forbrukere, organisasjoner, fagforeninger og andre tilgang til informasjon, vil loven også ha nytteeffekt for Oslo kommune. Lovens formål er videre i tråd med Oslo kommunes vedtatte politikk gjennom kommunens anskaffelsesstrategi, byrådssak 1057/17 om Standard kontraktsvilkår for Oslo kommunes anskaffelser av varer, tjenester og bygg og anlegg, og med byrådsplattformen 2019-2023, om at kommunen skal «vise solidaritet med folk som produserer varer og tjenester for oss andre steder i verden».

Økonomiske og administrative konsekvenser

Lovforslaget antas ikke å ha noen direkte økonomiske og administrative konsekvenser for Oslo kommune. Det antas at lovforslaget, gjennom harmonisering av internasjonale, nasjonale og kommunale forventninger og krav til næringslivet, vil kunne bidra til større forutberegnelighet og forenkling for næringslivsaktørene. Oslo kommune som offentlig oppdragsgiver vil kunne benytte seg av den offentlig tilgjengelige informasjonen, noe som vil kunne bidra til mer effektive og samfunnstjenlige anskaffelses- og kontraktsoppfølgingsprosesser.

Vedtakskompetanse:

Byrådet er gitt myndighet til å avgi høringsuttalelser på kommunens vegne ved bystyrets vedtak av 30.05.2001, sak 218. Myndigheten er videre delegert til de respektive fagbyråder i saker som ikke er av prinsipiell betydning, jf. byrådets vedtak av 03.07.2001, sak 1360, Delegasjon til å myndighet til å avgi høringsuttalelser på kommunens vegne – videre delegasjon til byrådene.

Vedtak:

Byråd for finans avgir på vegne av Oslo kommune følgende høringsuttalelse til Barne- og familiedepartementet vedrørende forslag til lov om virksomhets åpenhet om leverandørkjeder, kunnskapsplikt og aktsomhetsvurderinger:

Oslo kommune stiller seg bak forslaget til lov om åpenhet om virksomheters forhold til grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid i egen virksomhet og i leverandørkjeden. Det anses hensiktsmessig å innføre en lovpålagt etikkinformasjonsplikt som imøtekommer utfordringene som stadig mer komplekse og fragmenterte verdi- og leverandørkjeder skaper. Fragmentering av leverandørkjeden øker risikoen for at selskaper blir koblet til menneskerettighetskrenkelser gjennom sine forretningsforbindelser, og brudd på grunnleggende menneskerettigheter og uanstendige arbeidshold finner sted på tvers av sektorer og landegrensener.

Lovforslaget er i hovedsak i tråd med den vedtatte og gjennomførte politikken i Oslo kommune. Byrådet vil at Oslo kommune som offentlig oppdragsgiver skal gå foran med et godt eksempel og bruke sin innkjøpsmakt til å bidra til rettferdig konkurranse mellom seriøse leverandører som vektlegger samfunnshensyn. Det fremgår også av Oslo kommunes

byrådsplattform 2019-2023 at kommunen skal «vise solidaritet med folk som produserer varer og tjenester for oss andre steder i verden». Krav til samfunnsansvar bidrar til bærekraftige anskaffelser og er god økonomi på sikt.

Lovforslaget vil føre til økt oppmerksomhet og dermed økt bevissthet om menneskerettigheter og anstendig arbeid, og derigjennom støtte opp under Oslo kommunes strategi om å benytte anskaffelser som et virkemiddel i kommunens arbeid med samfunnsansvar, herunder etisk og rettferdig handel. Det fremgår av Oslo kommunes anskaffelsesstrategi (byrådssak 1104/17) at kommunen «må arbeide aktivt for at kommunens globale leverandørkjeder skal ivareta grunnleggende menneskerettigheter, ILOs kjernekonvensjoner og folkerettens regler som Norge er forpliktet av gjennom FN-vedtak».

I 2017 ble det innført nye standard kontraktsvilkår for Oslo kommunes anskaffelser av varer, tjenester og bygg og anlegg, kjent som Oslo modellen (byrådssak 1057/17). Oslo modellens sosiale kontraktsvilkår og kvalifikasjonskrav til risikoutsatte vareleveranser skal sikre at kommunens leverandører respekterer og etterlever grunnleggende menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter både i egen virksomhet og gjennom leverandørkjeder. Sosiale kontraktsvilkår skal også stilles i bygge og anleggs- og tjenestekontrakter med verdi over kr. 500 000 dersom risikoutsatte varer inngår i leveransen. Det kreves at leverandører har metoder for styring av leverandørkjeden, springssystemer som muliggjør oppfølging av etterlevelse av sosiale kontraktsvilkår samt tiltak for å rette eventuelle brudd på sosiale kontraktsvilkår.

Både lovforslaget og Oslo modellens sosiale kontraktskrav bygger på internasjonalt anerkjente rammeverk som UNGP og OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv. Det antas at lovforslaget, gjennom harmonisering av internasjonale, nasjonale og kommunale forventninger og krav til næringslivet, vil kunne bidra til større forutberegnelighet og forenkling for næringslivsaktørene.

Lovforslaget vil kunne bidra til å skape mer rettferdig konkurranse. Leverandører som tilbyr varer og tjenester til lavere priser på bakgrunn av dårlige lønns- og arbeidsvilkår for egne ansatte og for ansatte hos underleverandører, bidrar til en skjev og uheldig konkurranse der seriøse leverandører risikerer å tape i konkurransen. En slik situasjon er verken oppdragsgivere, leverandørmarkedet eller samfunnet for øvrig tjent med. Virksomheter som allerede i dag driver seriøst både i egen virksomhet og i forhold til sine leverandører, vil være godt rustet til å oppfylle kravene i lovforslaget. For disse vil ikke lovreguleringen innebære vesentlig merarbeid. Virksomheter som ikke har orden i egne rekker, vil måtte søke å forbedre seg.

Oslo kommune som offentlig oppdragsgiver vil kunne benytte seg av den offentlig tilgjengelige informasjonen, noe som vil kunne bidra til mer effektive og samfunnstjenlige anskaffelses- og kontraktsoppfølgingsprosesser. Lovforslaget vil også kunne bidra til å forenkle kommunens arbeid med å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter i andre forhold enn dem som er regulert gjennom anskaffelsesregelverket.

Lovforslaget åpner for å gi forbrukere, og derigjennom Oslo kommunes borgere, en selvstendig rett til innsyn. Dette er en verdi i seg selv, da det i dag er svært vanskelig for

forbrukere og andre å vite hvor varer og tjenester som de kjøper og bruker er fremstilt. Åpenhet og tilgang til informasjon om ivaretagelse av grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold i virksomheter og i deres leverandørkjeder, er nødvendig for å treffe informerte kjøps- og investeringsbeslutninger. Slik åpenhet er viktig for å skape tillit mellom virksomheter, myndigheter, lokalsamfunn og den enkelte forbruker.

Oslo kommune har følgende forslag til presisering og endring av bestemmelser:

§ 1 Lovens formål

Lovens formål fremgår av lovutkastets § 1 og lyder slik:

«Loven skal sikre forbrukere, organisasjoner, fagforeninger og andre tilgang til informasjon om grunnleggende menneskerettigheter og arbeidsforhold i virksomheter og i leverandørkjeder, og bidra til å fremme virksomhetenes respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid.»

Oslo kommune mener det er positivt med en formålsparagraf som favner bredt, og eksplisitt oppstiller en stor og mangfoldige gruppe av rettighetssubjekter. Tilgang til informasjon vil kunne gi de ulike aktørene bedre grunnlag for å fatte kjøps- og investeringsbeslutninger og iverksette andre tiltak som tar hensyn til virksomhetenes samfunnspåvirkning.

Det fremgår av merknadene til § 1 at med «andre» menes blant annet offentlige oppdragsgivere. Lovforslaget harmonerer med anskaffelsesloven § 5 og vil bidra til å systematisere forventninger og krav som virksomhetene møter fra det offentlige i anskaffelsesprosessen. Oslo kommune leser likevel ikke lovforslaget slik at det utgjør noen begrensninger på oppdragsgivers mulighet til å stille strengere krav og be om ytterligere opplysninger fra leverandørene i en anskaffelsesprosess. Lovforslaget kan også være med på å klargjøre for offentlige oppdragsgivere hvilke krav og forventninger som kan stilles til leverandører i konkurransesituasjonen og i kontraktsoppfølgingsperioden. Dette gjelder spesielt med hensyn til hvordan kunnskaps- og informasjonsplikten kan og bør tilpasses virksomhetenes størrelse og organisering av leverandørkjeden.

Konklusjon: Oslo kommune støtter en formålsbestemmelse som presiserer muligheten for både offentlige oppdragsgivere og den enkelte forbruker til å få informasjon om hvordan næringslivsaktører ivaretar grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid, og som harmoniserer hvilke krav og forventninger leverandører som et minimum kan bli møtt med fra ulike interessenter.

§ 5 Kunnskapsplikt

I lovforslaget foreslås det at alle virksomheter som tilbyr varer og tjenester i Norge skal pålegges en kunnskapsplikt. Bestemmelsen er inntatt i § 5 og lyder slik:

«(1) Alle virksomheter plikter å ha kunnskap om vesentlig risiko for negativ påvirkning på grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid i egen virksomhet og i virksomhetens leverandørkjeder. Omfanget av kunnskapsplikten avhenger blant annet av virksomhetens størrelse, eierforhold og struktur, aktiviteter, bransje og vare- eller tjenestetyper. For større virksomheter gjelder i tillegg § 10.»

(2) Kunnskapsplikten gjelder i alle tilfeller der risiko for negativ påvirkning er høyest, slik som risiko for tvangsarbeid og annet slaverilignende arbeid, barnearbeid, diskriminering i sysselsetting og arbeid, manglende respekt for retten til å etablere og slutte seg til fagforeninger og føre kollektive forhandlinger, samt risiko for helse, miljø og sikkerhet på arbeidsplassen.»

Det fremgår av Etikkinformasjonsutvalgets rapport at hensikten med kunnskapsplikten er «å søke å sikre kjennskap til eventuell vesentlig risiko for negativ påvirkning i egen virksomhet og i virksomhetens leverandørkjeder». Kunnskapsplikten gjelder alle virksomheter og det antas at en plikt til kunnskap om antatt risikoutsatte områder kan øke bevisstheten og bedre virksomheters risikostyring slik at virksomhetene i større grad kan forutse og forebygge, eller begrense, negativ påvirkning.

Oslo kommune støtter Etikkinformasjonsutvalgets vurdering om at kunnskapsplikten skal gjelde for alle virksomheter uavhengig av størrelse. Kommunen støtter også utvalgets vurdering om at det ikke bør oppstilles noen begrensning knyttet til hvor langt bakover i leverandørkjeden virksomhetene forventes å ha kunnskap. Hvor strenge krav som stilles til den enkelte virksomhet vil måtte bero på en konkret vurdering hvor både forhold ved virksomheten og risikosituasjonen må vektlegges. Oslo kommune mener imidlertid at det er behov for klargjøring knyttet til begrepet «vesentlig risiko» i første ledd. Av merknadene til § 5 fremgår følgende:

«Kunnskapsplikten innebærer at selskapet selv skal vurdere om, og i tilfelle hvor, det er risiko for negativ påvirkning. Hva som er vesentlig, varierer etter blant annet sektor, forretningsmodell, geografi og leverandørkjede. I dette ligger særlig en vurdering av hvor alvorlige konsekvensene er eller vil kunne være for de berørte.»

På den ene siden sier lovforslaget at kunnskapsplikten gjelder hele leverandørkjeden, ikke kun bestemte ledd i leverandørkjeden. Det fremgår av merknadene til § 5 at den mest vesentlige risikoen kan være bakover i leverandørkjeden og at det er vurderingen av «vesentlig risiko» som vil danne grunnlag for hvor langt bak i leverandørkjeden virksomheten må gå for å oppfylle kunnskapsplikten. Oslo kommune forstår det slik at det legges til grunn en risikobasert tilnærming der alvorlighetsgraden (hvor alvorlig konsekvensen kan bli for de berørte og hvor uopprettelige skadene deres kan tenkes å være) skal være førende for hva som vurderes som vesentlig risiko. Det fremgår av merknadene at sannsynligheten for negativ påvirkning vil kunne være et viktig element i vurderingen. Dette er i tråd med metodikken for aktsomhetsvurderinger i UNGP, som legger til grunn at risikoen for de mest alvorlige bruddene skal prioriteres. Sannsynlighet kan med dette brukes for å prioritere blant de mest alvorlige bruddene. Videre fremgår det av merknadene at «betydningen av den aktuelle leverandøren vil kunne være viktig i vurderingen». Dette kan tolkes som et ytterligere element i risikovurderingen, slik at virksomhetens påvirkningskraft på ulike leverandører tas med i betraktning når virksomheten prioriterer i sitt arbeid med å ivareta grunnleggende menneskerettigheter. Oslo kommune støtter denne tilnærmingen.

På den andre siden fremgår det av merknadene at «[o]fte vil det ikke være vesentlig risiko innenfor det området som en liten virksomhet kan skaffe seg kunnskap om». Dette kan forstås som en avgrensning av hvor langt bakover i leverandørkjeden enkelte type

virksomheter forventes å gå for å skaffe seg kunnskap om arbeidsforhold og risiko for brudd på grunnleggende menneskerettigheter. Formuleringen synes å stå i motsetning til formuleringene det er henvist til i avsnittet over. Avgrensningen for mindre virksomheter er satt uavhengig av den negative påvirkningen virksomheten potensielt bidrar til gjennom sine innkjøp og uavhengig av virksomhetens mulighet for å redusere den negative påvirkningen. Oslo kommune forstår at kunnskapspliktens omfang vil måtte variere avhengig av virksomhetens størrelse, og at det må legges en forholdsmessighetsvurdering til grunn. En liten lokal elektrikerbedrift, som er det eksempelet som trekkes frem i merknadene, kan ikke forventes å bruke mye ressurser på å skaffe seg oversikt over sin leverandørkjede. Oslo kommune mener likevel at det vil være mulig for en liten virksomhet å ha et bevisst forhold til hvilke varer som er mest risikoutsatt og hvilke importører, grossister eller leverandører en velger å samarbeide med basert på deres holdning til, og eventuelle tiltak for å bidra til respekt for, grunnleggende menneskerettigheter. Merknadene til loven bør tilpasses dette.

Oslo kommune mener også at det er behov for presisering knyttet til formuleringen «*der risiko for negativ påvirkning er høyest, slik som ...*» i annet ledd. Formuleringen er upresis og kan leses slik at de opplistede bruddene kategoriseres som verre enn andre typer brudd på menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter. Selv om merknadene til bestemmelsen er til dels oppklarende, foreslår Oslo kommune følgende omformulering:

«Kunnskapsplikten gjelder i alle tilfeller der det er høy risiko for tvangsarbeid og annet slaverilignende arbeid, barnarbeid, diskriminering i sysselsetting og arbeid, manglende respekt for retten til å etablere og slutte seg til fagforeninger og føre kollektive forhandlinger, samt der det er høy risiko for brudd på bestemmelser om helse, miljø og sikkerhet på arbeidsplassen.»

Konklusjon: Oslo kommune støtter kunnskapsplikt for alle virksomheter, men mener det er behov for presisering av risikobegrepene i første og annet ledd, samt klargjøring av hvordan begrepet «vesentlig risiko» er tenkt anvendt i praksis med hensyn til små virksomheter.

§ 6 Åpenhet om produksjonssteder

For virksomheter som omsetter forbrukervarer foreslår utvalgets flertall en plikt til å offentliggjøre informasjon om produksjonssted. Bestemmelsen lyder slik:

- «(1) Virksomheter som omsetter varer til forbruker, plikter å offentliggjøre informasjon om produksjonsstedet.
 (2) Informasjonen skal offentliggjøres på virksomhetens nettside eller på annen måte gjøres lett tilgjengelig.
 (3) Kongen kan i forskrift bestemme hvilke sektorer og grupper av virksomheter som skal unntas fra offentliggjøringsplikten.»*

Bestemmelsen krever ikke offentliggjøring av leverandørlistene, men av produksjonsstedet. Det fremgår av utvalgets rapport at opplysninger om produksjonsstedet kan gis som opplysning om hvor produksjonen foregår, for eksempel fabrikkens navn og adresse.

Selv om informasjon om produksjonssted i seg selv ikke gir direkte informasjon om arbeidsforhold på fabrikken, er Oslo kommune enig med Etikkinformasjonsutvalgets flertall

sin vurdering om at bestemmelsen er en viktig driver for endring. Ved å gjøre informasjon om produksjonssted offentlig tilgjengelig, og ikke kun tilgjengelig ved forespørsel, vil informasjonen være lett tilgjengelig for Oslo kommunes borgere. Også Oslo kommune som offentlig oppdragsgiver vil kunne benytte seg av den offentlig tilgjengelige informasjonen, noe som vil kunne bidra til mer effektive og samfunnstjenlige anskaffelses- og kontraktsoppfølgingsprosesser. For at bestemmelsen skal bli mest mulig formålstjenlig, foreslår Oslo kommune at offentliggjøringsplikten også omfatter en henvisning til hva slags produkter eller bestanddeler i produkter som tilvirkes på det enkelte produksjonsstedet.

Av pedagogiske hensyn foreslår Oslo kommune at det presiseres i bestemmelsens overskrift at forpliktelsen gjelder for «virksomheter som omsetter varer til forbrukere».

Oslo kommune ønsker videre å presisere viktigheten av at departementet benytter seg av det handlingsrommet som foreligger. Det følger av merknader til § 6 at med «produksjonssted» menes den fabrikk eller det anlegget der størstedelen av varen, det vil si sluttproduktet, er satt sammen før salg (siste produksjonsledd). Utvalget har vurdert at plikten til offentliggjøring ikke skal gjelde informasjon om underleverandører, da det vil skape en «uforholdsmessig stor arbeidsbyrde for mange». I mange tilfeller vil imidlertid varens forskjellige bestanddeler ha vært gjennom flere ledd med underleverandører før man kommer til det stadiet hvor varen settes sammen før salg, og de største utfordringene ligger ofte hos underleverandører og i råvareproduksjonen. Oslo kommune mener at det også for denne typen forpliktelse er mulig med en differensiering mellom større og mindre selskaper. Det foreslås på denne bakgrunn et nytt ledd til bestemmelsen som pålegger større virksomheter som omsetter varer til forbrukere en mer vidtrekkende offentliggjøringsplikt. Forslag til nytt annet ledd lyder slik (nåværende annet og tredje ledd vil da bli tredje og fjerde ledd):

«Større virksomheter som omsetter varer til forbrukere, plikter også å offentliggjøre informasjon om de viktigste produksjonsstedene for mest sentrale råvarer med vesentlig risiko for negativ påvirkning på grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid.»

Konklusjon: Oslo kommune støtter en offentliggjøringsplikt for virksomheter som omsetter varer til forbrukere, men mener at det også på dette området er mulig med en differensiering mellom mindre og større virksomheter. Vi anbefaler at det anlegges en mer offensiv holdning mot større virksomheter ved å oppstille en plikt til å offentliggjøre de viktigste produksjonsstedene for de mest sentrale råvarene med vesentlig risiko for negativ påvirkning på grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid.

§ 7 Rett til informasjon hos en virksomhet

I lovforslagets § 7 foreslås en passiv informasjonsplikt, en rett til opplysninger på forespørsel. Bestemmelsen lyder slik:

«(1) Enhver har rett til informasjon om en virksomhets forhold til grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid i virksomheten og i virksomhetens leverandørkjeder.

(2) Krav på informasjon etter første ledd kan gå ut på:

- a) generell orientering om virksomhetens arbeid, systemer og tiltak for å forhindre eller redusere negativ påvirkning på menneskerettigheter og arbeidsforhold,
- b) opplysninger om negativ påvirkning på grunnleggende menneskerettigheter og arbeidsforhold, vesentlig risiko for slik påvirkning og hvordan virksomheten håndterer dette, herunder knyttet til et særskilt produkt eller en særskilt tjeneste.
- (3) Krav om informasjon kan framsettes muntlig eller skriftlig til virksomheten.
- (4) Informasjonen skal være dekkende, sannferdig og forståelig i forhold til framsatt informasjonskrav.
- (5) Informasjonskrav kan avvises dersom kravet er for generelt formulert eller ikke gir tilstrekkelig grunnlag for å identifisere hva kravet gjelder.»

Den passive informasjonsplikten i § 7 må ses i sammenheng med kunnskapsplikten som foreslås i lovforslagets § 5. I likhet med kunnskapsplikten, er informasjonsplikten ment å gjelde for alle virksomheter uavhengig av størrelse. Dette kommer imidlertid ikke direkte frem av ordlyden i § 7, til forskjell fra hva som er tilfellet for kunnskapsplikten § 5. Oslo kommune mener at det av pedagogiske årsaker bør komme direkte frem av ordlyden i § 7 at bestemmelsen gjelder for alle virksomheter.

Konklusjon: Oslo kommune støtter en passiv informasjonsplikt for alle virksomheter, men mener at det bør komme direkte frem av ordlyden at forpliktelsen gjelder for «alle virksomheter».

§ 10 Større virksomheters plikt til aktsomhetsvurderinger og offentliggjøring av informasjon

For større virksomheter foreslår utkastet en plikt til å gjennomføre og offentliggjøre informasjon om aktsomhetsvurderinger. Utkast til bestemmelse er inntatt i lovforslagets § 10, som lyder slik:

- «(1) Større virksomheter skal gjennomføre aktsomhetsvurderinger for å kartlegge, forhindre og begrense mulig negativ påvirkning på grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid, og gjøre rede for hvordan dette håndteres.
- (2) Virksomhetene skal av eget tiltak offentlig minst gjøre rede for følgende med hensyn til egen virksomhet og leverandørkjeder:
 - a) En beskrivelse av virksomhetens struktur, driftsområde og leverandørkjeder, herunder styringssystemer og varslingskanaler for å forhindre eller redusere negativ påvirkning på grunnleggende menneskerettigheter og arbeidsforhold.
 - b) Virksomhetens aktsomhetsvurderinger, herunder opplysninger om negativ påvirkning på grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid og vesentlig risiko for slik påvirkning.
 - c) Resultater av aktsomhetsvurderingene, herunder tiltak for å begrense alvorlig risiko eller skade og rette opp negativ påvirkning der det er påkrevd.
- (3) Redegjørelsen etter annet ledd skal i alle tilfeller omfatte informasjon om risiko og tiltak med hensyn til tvangsarbeid og annet slaverilignende arbeid, barnearbeid, diskriminering i sysselsetting og arbeid, manglende respekt for retten til å etablere og slutte seg til fagforeninger og føre kollektive forhandlinger, samt helse, miljø og sikkerhet.

(4) Redegjørelsen etter annet ledd kan inngå i redegjørelse om samfunnsansvar etter tilgjengelig. Det skal i årsberetning opplyses om hvor redegjørelsen finnes offentlig tilgjengelig.

(5) Redegjørelsen skal underskrives av daglig leder og styre.»

Kravet til aktsomhetsvurderinger bygger på kravene til slike vurderinger i FNs veiledende prinsipper for menneskerettigheter og næringsliv og OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper. Kravet til aktsomhetsvurderinger i lovforslaget begrenser ikke aktsomhetsvurderinger til enkelte ledd i leverandørkjeden. Virksomheter som har et stort antall leverandører bør kartlegge områder der virksomheten har størst risiko for negativ påvirkning og deretter prioritere leverandører for grundigere kartlegging og tiltak. Dersom aktsomhetsvurderingen avdekker skade som har funnet sted, bør virksomheten i tråd med OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper treffe tiltak for å begrense alvorlig risiko eller skade og rette opp negativ påvirkning der det er påkrevd.

Konklusjon: Oslo kommune støtter en plikt til aktsomhetsvurderinger og offentliggjøring av informasjon for større virksomheter. Prioriteringen bør være risikobasert, i tråd med UNGP.

Einar Wilhelmsen
byråd for finans